

«Ο "Άγιος Αύγουστίνος και ο σκεπτικισμός». Κατά την ανάλυσή της παρουσιάσθηκε ή μεταστροφή του 'Αγίου Αύγουστίνου, κατά τή διάρκεια τής νεότητάς του, από τόν Μανιχαϊσμό στόν Σκεπτικισμό. Τοῦτο ἐξηγεῖται, ὄχι ἐπειδή ὁ "Άγιος εἶχε ἐκδηλώσει ποτέ σκεπτικιστικές τάσεις ἀλλά λόγω τοῦ ὅτι εἶχε γοητευθεῖ ἀπό τά διανοητικά ἐπιχειρήματα τῶν σκεπτικιστῶν. Τό γεγονός, μάλιστα, ὅτι ὁ Αὐγουστίνος χρησιμοποίησε τήν βεβαιότητα τής ἀμφιβολίας γιά νά ἀποδείξει τήν ὕπαρξη τοῦ εἶναι μας, τόν καθιστᾷ πρόδρομο τής καρτεσιανῆς φιλοσοφίας κατά μία καί ἡμισυ χιλιετία.

Πρωτότυπη ἦταν ἡ πραγματεία: «Ο σκεπτικισμός τοῦ Pascal ὡς μέσον κριτικῆς τής λογοκρατίας καί θεμελίωσης τής ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκείας». Πέρα ἀπό μία κατατοπιστική εἰσαγωγή στήν προβληματική γύρω ἀπό τήν ὁποία περιστράφηκε ὁ κεντρικός μῖτος τής μελέτης, ἐξετάσθηκε κατά πόσον ὁ Σκεπτικισμός τοῦ Pascal λειτουργεῖ ὡς μέσον γιά τήν ἄσκηση δριμύτατης κριτικῆς στή Λογοκρατία καί μέ ποιόν τρόπο, μέσα ἀπό τήν κριτική αὐτή, καταλήγει στήν περίπου «ἄνευ ὄρων» ἀποδοχή τής ἐξ ἀποκαλύψεως θρησκείας. Ἰδιον τής εἰσήγησης αὐτῆς ἦταν ὅτι ὁ εἰσηγητής της δέν κατέβαλε προσπάθεια νά πείσει μέ φορτικότητα χρησιμοποιῶντας κηρύγματα ἢ κατηγοητικούς τόνους. Ἔτσι ἡ κατακλείδα τοῦ προβληματισμοῦ δέν ἀπέληξε σέ προσχεδιασμένα ἢ ἐσπευσμένα συμπεράσματα, ἀλλά σέ διαπορητικές προτάσεις μέ συμπαγή ἐρεῖσματα σέ ὄλο τό μήκος καί τό εὖρος τοῦ ἴστοῦ τής παρουσίασής του.

Τέλος, στό πεδίο τής φιλοσοφούσης θεολογίας ἀνήκε ἡ εἰσήγηση: «Ο ἀντισκεπτικιστικός καί ἀντιδογματικός χαρακτήρας τής ὀρθόδοξης γνωσιολογίας μέ ἀφορμή τά κείμενα τοῦ Γρηγορίου Παλαμᾶ», ἡ ὁποία ὑπογράμμισε τήν παρουσία τοῦ ἀποδεικτικοῦ συλλογισμοῦ στό χῶρο τοῦ χριστιανικοῦ στοχασμοῦ καί ἐπεσήμανε ὅτι ὁ συλλογισμός αὐτός στοιχειοθέτησε τή μέθοδο, μέ τήν ὁποία ὁ Γρηγόριος Παλαμᾶς ἀπέκρουσε τόν ἀγνωστικισμό καί τόν σκεπτικισμό. Πρόκειται γιά ἀξιόλογη ἐργασία πού διακρίθηκε γιά τή φιλοσοφική της ποιότητα καί τόν ἀρραγῆ εἰρμό στά ἐπιχειρήματα παρά τήν πυκνότητα τῶν νοημάτων καί τήν θεολογική ὀρολογία πού περιεῖχε.

Μεστότητα στά νοήματα, λογική ἀκολουθία στούς στοχασμούς καί ἀβίαστα συμπεράσματα ἦταν τά κύρια γνωρίσματα τῶν ὀμιλιῶν αὐτῶν. Πιστεύουμε ὅτι στήν ὀλοκλήρωση τής ἐπιτυχίας τοῦ Συνεδρίου θά συνέβαλλε καί ἡ ἐγκαιρη ἐκδοση τῶν πρακτικῶν του, ἡ ὁποία, ὅπως πληροφοροῦμαστε, ἔχει ἤδη ἀρχίσει.

ΠΕΤΡΟΣ ΦΑΡΑΝΤΑΚΗΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΣΤΗ Μ.Ε.
ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ Δ.Φ.

Η ΣΤΩΙΚΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ (ΔΕΛΦΟΙ, 19-21 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1990)

Ἡ Ἑλληνική Ἑταιρεία Φιλοσοφικῶν Μελετῶν σέ συνεργασία μέ τό Εὐρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο τῶν Δελφῶν διοργάνωσε τό IV Διεθνές Συμπόσιο Φιλοσοφίας τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στούς Δελφούς ἀπό 19-21 Ὀκτωβρίου 1990 ὑπό τήν προεδρία τοῦ Καθηγητοῦ κ. Εὐάγγελου Μουτσόπουλου, τής Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ἡ ἐπιστημονική θεματική τοῦ συμποσίου (οἱ ἀνακοινώσεις τής ὁποίας ἐγιναν στήν ἀγγλική καί

στήν γαλλική γλώσσα) είχε δομηθεί σε τρεις ειδικότερες συνεδριάσεις εργασίας.

Ἐγκαινιάζων τίς ἐργασίες τοῦ συμποσίου ὁ Καθηγητής κ. Μουτσόπουλος («Οἱ ἀνθρώπινες πόλεις ὡς δομικά πρότυπα τοῦ κόσμου σύμφωνα μέ τήν θεωρία τοῦ Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως») ὑπεστήριξε ὅτι ὁ ζηνωνιανός κοσμοπολιτισμός ὡς πολιτικό καί ἠθικό δόγμα οἰκοδομεῖ μιά σχέση μεταξύ τῆς δομῆς τοῦ σύμπαντος καί τῆς παγκόσμιας πολιτείας στήν λειτουργικότητά της ὡς ἔκφραση ἁρμονίας στίς συνειδήσεις τῶν ἀνθρώπων. Στήν Α΄ συνεδρία ἡ Δρ Ἄννα Κελεσίδου («ὀρισμένες ιδέες τῆς ζηνωνιανῆς φιλοσοφίας, ἡ σπουδαιότητα καί ἡ ἐπικαιρότητά τους») ὑπεστήριξε ὅτι ὁ ζηνωνιανός στωικισμός συνιστᾷ ἐπίκληση συμμόρφωσης τοῦ ἀνθρώπου σέ ἀρχές ἐνοποιητικές, ἐνῶ σύμφωνα μέ τόν Καθηγητή κ. Rodrigo («Μιά στωική ἐπανερμηνεία τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ: τό ἄστυ καί οἱ ἥρωές του») ἡ παγκόσμια συμπολιτεία τοῦ ἀρχαίου στωικισμοῦ ἀποκαλύπτει μιά ἀντίληψη τοῦ δικαίου ριζικά τροποποιητική τῶν περί ἄστεως κλασικῶν ἑλληνικῶν ἀντιλήψεων. Κατά τήν Καθηγήτρια Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου («Δικαιοσύνη καί Δίκαιο στήν στωική φιλοσοφία») οἱ στωικοί ἐπεχείρησαν μιά σύγκλιση τοῦ πλατωνικοῦ *Summum quique* μέ τό ἀριστοτελικόν κατ' ἀξίαν, διευρύνοντας ἔτσι τίς ἠθικές διαστάσεις τῆς δικαιοσύνης, ὅπου ἡ συμβολή τους στήν προβληματική τῆς διανεμητικῆς δικαιοσύνης εἶναι σημαντική, ἐνῶ κατά τόν Λέκτορα Γ. Κουμάκη («Χρησιμότητα καί ὄρια τῆς παιδείας σύμφωνα μέ τόν στωικισμό») ἡ διά τῆς παιδείας κατακτώμενη ἐλευθερία εἶχε πολιτικό καί μεταφυσικό νόημα πού ἀμοιβαίως συσχετίζονται.

Στήν Β΄ συνεδρία, ὁ Καθηγ. Α. Tordesillas («Ὁ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου. Περί ἐνός ὄρου τῆς κοσμοπολιτικῆς εὐπρέπειας τοῦ στωικισμοῦ: ἡ εὐκαιρία») ὑπεστήριξε ὅτι ἡ τέχνη τῆς ἰσορροπίας ἐκφράζει τήν ὁμορφιά τοῦ ἀγαθοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ὁ καιρός προσδιορίζει τό ἀκράϊο σημεῖο τῆς χρονικῆς διαθεσιμότητας, ἐνῶ κατά τήν Δρα Α. Rigler-Rogers («Ὁ σοφός καί ὁ καιρός»), ὁ καιρός διατηρεῖ ἀλλά καί μεταβάλλει τόν χαρακτήρα τῆς ἐνορατικῆς σχέσης μεταξύ τῆς ὑποκειμενικότητας καί τοῦ γεγονότος στήν στωική φιλοσοφία. Κατά τόν Δρ Α. Μάνο («Ὁ αἰσθητική τοῦ πάθους στήν πρῶμη στωική σκέψη») τό πάθος ἀποτελεῖ μιά κίνηση τῆς ψυχῆς κατά τῆς φύσεως, ἐνῶ ὁ ἐπικ. Καθηγ. Κ. Νιάρχος («Ὁ ἠθική ἐξέλιξη στόν στωικισμό») ἐξέτασε τήν ἐξέλιξη τῆς στωικῆς ἠθικῆς μέ ἀφετηρία τήν ἔννοια τῆς «οἰκείωσης» γιά νά ὑποστηρίξει ἡ Μαρία Κουτλούκα («Ὁ στωική φόρμουλα ἀποχή-συντήρηση πρέπει νά γίνει ἀποδεκτή ἀπό τήν ἑλληνική κοινωνία;») ὅτι ἡ ἑλληνική κοινωνία ἀπορρίπτοντας τήν φόρμουλα αὐτή, προτείνει τήν ἔννοια τοῦ «ἰδιωτεύοντος».

Κατά τόν Μανώλη Μαρκάκη («Ὁ στωική ἠθική ὡς πολιτική φιλοσοφία») τό ἐπέκεινα τῆς ἰθαγένειας, ντετερμινιστικό καί τελεολογικό στωικό ἠθικό σχῆμα, γίνεται πολιτικά σημαντικό στήν χριστιανική θρησκευτικότητα, ἔστω κι ἂν ἀμφισβητεῖται ἡ σχέση μεταξύ ἠθικῆς καί πολιτικῆς δικαιοσύνης.

Στήν Γ΄ συνεδρία ὁ Δρ Γ. Τουρλίδης ἀναφέρθηκε στόν στωικισμό τοῦ Σενέκα στό *De providentia*, ἐνῶ ἡ Καθηγ. C. Marcondes Cesar («Ὁ ψυχὴ τοῦ κόσμου: ἓνα θέμα πού ἐπαναλαμβάνεται στήν ἑλληνική φιλοσοφία») ἐπεσήμανε τήν ἡρακλείτεια καταγωγή τῶν ἐννοιῶν τῆς φύσης καί τοῦ λόγου στοὺς στωικούς, γιά νά καταλήξει ὁ Καθηγ. Ivan Gorbys («Ὁ ἀγουστινιανή κριτική τοῦ στωικισμοῦ») σέ μιά κριτική ἀνασκόπηση πού ἐπιχειρεῖ ὁ Ἀγουστίνος στή φυσική, στήν ἠθική καί στήν λογική τῆς στωικῆς φιλοσοφίας. Ἡ Καθηγ. κα Κ. Χριστοδούλου («Ὁ ἀπό τόν Κάτωνα στόν Σωκράτη: ἡ ἐξέλιξη τοῦ στωικοῦ μοντέλου στόν Μονταίνι») ἐπεσήμανε ὅτι στό μέτρο πού ὁ Μονταίνι ἀπομακρύνεται ἀπό τόν Σενέκα, ἀναγνωρίζει στήν προσωπικότητα τοῦ Ἐπαμεινώνδα καί τοῦ Σωκράτη, τήν ποικιλία καί τήν πλαστικότητα τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς,

ένω ο Καθηγ. J.M. Gabaude («Ένα παράδειγμα οικουμενικότητας τής ελληνικής σκέψης: ο καντιανός κρυπτο-στωικισμός») έπεσήμανε τήν επίδραση τών στωικών ιδεών στην καντιανή περί ήθικής αντίληψη, όταν ο Έγγελος —σύμφωνα μέ τόν καθηγ. J.L. Barjon («Ο Έγγελος και οί Έλληνες στωικοί») άπορρίπτει ειδικότερα τήν έρμηνεία του στωικισμού στην *Φαινομενολογία του πνεύματος*. Η Καθηγ. κα Χ. Μιτάκου («Στωικές έμφανίσεις στην έποχή του ρομαντισμού») έκανε ειδικότερη αναφορά στην ποιητική έμπειρία του Άλφρέντ ντέ Βινύ, για να περατωθεί ή συνεδρία μέ τήν εισήγηση του Καθηγ. R. Witt («Οί στωικές πίστεις και ο σύγχρονος περιβαντολογικός κίνδυνος»), που έπισήμανε τήν κρίσιμη συσχέτιση τών στωικών αντιλήψεων μέ τή σύγχρονη οικολογική προβληματική.

ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ
ΑΘΗΝΑ

ΠΡΟΣΕΧΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑ

ΤΡΙΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
(ΠΡΩΤΗ ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ)

ΘΕΜΑ: ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ (INTERNATIONAL ASSOCIATION FOR GREEK PHILOSOPHY) μετά τη λαμπρή επιτυχία που σημείωσαν, τόσο από επιστημονική όσο και από οργανωτική άποψη, το ΠΡΩΤΟ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ αποφάσισε την οργάνωση τού:

ΤΡΙΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

με θέμα:

Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΩΝ ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΩΝ.

Η Διεθνής Εταιρεία Ελληνικής Φιλοσοφίας απευθύνει σε Σας εγκάρδια πρόσκληση να δηλώσετε συμμετοχή στο Συνέδριο, που τελεί υπό τήν Εποπτεία Διεθνούς Επιστημονικής Επιτροπής. Το συνέδριο θα γίνει το Καλοκαίρι του 1991 (20-28 Αυγούστου 1991) σ' ένα από τα ωραιότερα ακριτικά νησιά του Ανατολικού Αιγαίου μας, τη Σάμο (Πυθαγόρειο), που είναι στενά σ'σνδεδεμένη με την Πυθαγόρεια Φιλοσοφία.

Ο σκοπός του Συνεδρίου είναι να εξετάσει τη φιλοσοφία των Πυθαγορείων, να αποτιμήσει τις ερευνητικές προσπάθειες των τελευταίων δεκαετιών σχετικά μέ όλες τις όψεις της Πυθαγορικής Φιλοσοφίας (αυθεντικότητα και εγκυρότητα των πηγών, δοξα-